

1.HAFTA: KOMPOZİSYONLA İLGİLİ GENEL BİLGİLER

Kompozisyon kelimesinin anlamı, Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Güncel Türkçe Sözlük'te şu şekilde verilmektedir:

1.Ayrı ayrı parçaları bir araya getirerek bir bütün oluşturma biçimi ve işi.

2.Öğrencilere duygu ve tasarımlarını sıraya koyup açık, etkili bir biçimde anlatmalarını öğretmek amacını güden ders, bu dersle ilgili çalışma, tahrir, kitabet.

Bizim Kompozisyon Tanımımız:

Herhangi bir konuda, dağınık bir biçimde bulunan bilgi birikimini, dilsel malzemeyi kullanarak kurallı, sıralı ve düzenli bir bütün hâline getirme işi; bu işin sonucunda oluşturulan çalışma.

Kompozisyon bir konunun, duygunun ve düşüncenin planlı bir şekilde yazılı veya sözlü anlatımıdır.

Kompozisyon terimi edebiyatın yanı sıra müzik, resim ve heykeltıraşlık gibi sanat dallarında da kullanılır.

Mesela müzikte notalar ve sesler belli bir düzen içinde bir araya getirilmezse ortaya sadece bir gürültü çıkar. Ancak bir kompozisyon içerisinde bir araya getirildiğinde ortaya keyifle dinlenecek bir beste çıkmış olur. Aynı kökten gelen ‘compose’ sözcüğü, müzik alanında beste yapmak anlamında kullanılır.

Başarılı Kompozisyon Yazmak İçin Nelere Dikkat Etmek Gerekir?

*OKUMAK: Hepinizin bildiği gibi “okumak” kelime haznemizi genişletir. Bu nedenle başarılı bir kompozisyon yazmanın yolu çok öncelikle çok okumaktan geçer. Çünkü insan okuyarak öğreneceği kelime ve teknikle duygu ve düşüncelerini daha iyi ve anlaşılır bir biçimde anlatır.

*DİNLEMEK: Kompozisyon yazmak belli bir birikim gerektirir. Bu birikim çok okumanın yanı sıra deneyimli insanları dinleyip onların tecrübelerinden yararlanarak ve gözlem yaparak da kazanılabilir. Yeterli ölçüde bilgi sahibi olmadığınız bir konuda yazı yazamazsınız.

*GÖZLEMLEMEK: Belirli bir konu hakkında yazabilmek için konuyu çok iyi anlamak ve her boyutuyla kavrayabilmek gerekir. Gözlem yeteneği burada da devreye girer. Görmediđimiz ve tanımadığımız şeyleri ne anlatabiliriz, ne de yazabiliriz. Kişinin görmediği şeyi hayal etmesi de beklenemez.

*KAPSAM BELİRLEMEK: Kompozisyonda ele alınan konunun sınırları çok iyi belirlenmeli; kompozisyon yazarken konu dağıtılmamalı ve konunun dışına çıkılmamalıdır.

*ANLATIMDA AÇIKLIK: Anlatım bozukluklarına dikkat edilmelidir. Çok uzun cümleler kurmaktan kaçınılmalıdır. Çünkü uzun cümlelerde anlatım bozukluğu yapılması ihtimali artmaktadır.

*KELİME TEKRARI YAPMAMAK: Aynı kelimeler sık tekrarlanmamalıdır.

*ARGO KULLANMAMAK: Argo söyleyişlerden kaçınılmalıdır.

*KONU BÜTÜNLÜĞÜ: Düşünsel bir planın izlendiği kompozisyonda konu bir bütünlük içinde ele alınmalıdır. Konunun net bir şekilde anlatılabilmesi için yazı giriş, gelişme ve sonuç kısımlarına ayrılmalıdır.

*ÇELİŞKİLİ İFADEDEN KAÇINMAK: Kompozisyon içerisinde yer verilen düşüncelerin de birbiriyle çelişmemesine dikkat edilmelidir. Yazı kendi içinde tutarlı olmalıdır.

YAZMAK, ÇALIŞMAYLA ÖĞRENİLİR: Yazı yazmak kolay gibi görünse de çok kolay bir iş değildir. Yazmak ancak yazarak öğrenilir. Çalışma ve sabır gerektirir.

Yazılı ve Sözlü Kompozisyon

Diğer sanat dallarından farklı olarak edebiyatın malzemesi dildir. İnsan dili sözlü ya da yazılı kullanabilir. Dolayısıyla kompozisyon, **yazılı kompozisyon** ve **sözlü kompozisyon** olmak üzere ikiye ayrılır:

a.Yazılı Kompozisyon: Yazılı Kompozisyon ile başlayacağız. Başarılı bir yazılı kompozisyonun unsurlarını ve bu unsurların birleşmelerini ele alacağız.

Yazılı Anlatımda Plan Nasıl Yapılmalı?

Başarılı bir yazılı anlatım için şu noktalara dikkat etmek gerekir:

1. Konuyu seçmek,
2. Konunun sınırlandırılması (Kapsam Belirleme),
3. Konu ile ilgili görüşlerin belirlenmesi,

4. Konunun üç yönü:

a. Konunun ana maddesi,

b. Konunun bakış açısı,

c. Konunun türü,

5. Yazı başlığı,

6. Paragraf.

Planlı bir kompozisyonda konunun işlenişi bakımından paragrafların sıralanışı şu şekilde olmalıdır:

a.Giriş paragrafı: Yazının girişinde hangi konu üzerinde durulacağı ve bu konuya hangi açıdan yaklaşılabacağı ifade edilir.

b.Gelişme paragrafı: Yazının konusu çeşitli yönlerden incelenir. Konuyla ilgili açıklayıcı ve öne sürülen düşünceleri destekleyecek örneklere yer verilir. Eğer varsa daha önce konu üzerine yazılmış olanlara değinilir, bu yazılardan alıntılar yapılabilir, istatistiksel bilgilere yer verilebilir.

c. Sonuç paragrafı: Son olarak yazının giriş ve gelişme bölümlerinde söylenenlerin bir özeti yapılır. Eğer ana düşünce verilmemişse bu paragrafta verilir.

Konularına Göre Paragraf Çeşitleri

1.Olay Paragrafı: Belli bir olayın anlatıldığı, çevre ve kişilerin de ele alındığı paragraf çeşididir.

2.Betimleme Paragrafı

Betimleme, “kelimelerle resim çizme” olarak da ifade edilebilir. Betimlemede bir yer, bir nesne veya bir varlığın özellikleri ayrıntılı olarak işlenir. Betimlenen unsurların okuyan kişinin gözünde canlanması önemlidir. Bu nedenle betimleme paragrafları daha çok öykü ve roman gibi edebi türlerde kullanılır.

3.Düşünce Paragrafı

Düşünce paragrafında yazar, öne sürdüğü düşünceyi belirli kanıtlar ve verilerle okuyucuya aktarır. Bunun için tündengelim, tümevarım ve benzeşim gibi ilişkiler kullanılır. Düşünce paragrafları daha çok makale, köşe yazısı (fıkra), deneme, eleştiri gibi türlerde kullanılır.

4.Çözümleme (Tahlil) Paragrafı

Bu tür paragraflarda konu, çözümleme yoluyla incelenir. Çözümleme paragrafları nesnel yazılarda da öykü, roman gibi edebi türlerde de kullanılabilir.

Paragrafta Anlatım Türleri

Anlatılacakların türüne ve amacına göre farklı anlatım türleri kullanılabilir. Yöntem olarak baktığımızda anlatım türlerini şu şekilde sıralayabiliriz:

öznel anlatım, nesnel anlatım, dolaylı anlatım, doğrudan anlatım, açıklayıcı anlatım, öyküleyici anlatım, betimleyici anlatım, tartışmacı anlatım.

1.Nesnel Anlatım: Doğruluğu kişiden kişiye değişmeyen ifadeler içeren anlatımdır.

“Romanda kimsesiz bir genç kızın yaşadığı sıkıntılar anlatılmış.”

2.Öznel Anlatım: Öne sürülen düşüncenin kişiden kişiye değiştiği anlatımdır.

“Başarının tek şartı çok çalışmaktır.”

3.Dolaylı Anlatım: Herhangi bir konuda başkasından aldığımız bir bilgiyi diğer bir kişiye doğrudan aktaran ifadelerdir.

“Artık bu konuyla ilgilenmediğini söyledi.”

4.Doğrudan Anlatım: Bir kişinin sözünü değiştirmeden, olduğu gibi aktaran ifadelerdir. Öykü, roman gibi yazın türlerinde, olayların kahramanın ağzından anlatıldığını görürüz. Bu doğrudan anlatıma örnektir.

“Yarından tezi yok, onunla konuşup bu problemi çözeceğim.” dedi

5. Açıklayıcı Anlatım: Bir konuyla ilgili bilgi vermek için başvuru anlatım biçimidir. Bu anlatım biçiminde bir sorun ortaya konur ve anlatım, sorunu çözümlmeye yönelik açıklamalar, örnekler ve karşılaştırmalar ile sürer.

*Açıklayıcı anlatıma başvuru metinlerde dilin göndergesel işlevi kullanılır ve kelimeler mecaz ve yan anlamlarından çok gerçek anlamlarında kullanılırlar.

6. Betimleyici Anlatım

Betimleme daha önce de belirtildiği gibi bir yer, nesne veya varlığın özelliklerinin ayrıntılı olarak kişinin gözünde canlandırılmasıdır.

*Betimleyici anlatım, kelimelerle resim çizmek şeklinde özetlenebilir.

Betimlemeler içeriğine göre řu şekilde alt başlıklara ayrılır:

A.İzlenimsel (Sanatsal) Betimleme:

Okuru etkilemek, okurda estetik duygular uyandırmak için başvurulan betimlemelerdir. Varlıkların özellikleri, duyularımız üzerinde uyandırdığı izlenimler anlatılır. En belirleyici ayrıntılar üzerinde durulur. Hayal gücü harekete geçirilir.

B.Ruhsal Betimleme

Edebi bir eserde kişilerin ruhsal yaşantısını ayrıntılarıyla tanıtan betimlemelerdir. Görsellik ikinci planda kalır. Kişinin duyguları, düşünceleri, beğenileri, tutkuları, korkuları vs. anlatılır.

C.Fiziksel Betimleme

Fiziksel betimlemede amaç betimlenen kişiyi dış görünüşüyle okurun gözünde canlandırmaktır. Kişinin boyu, kilosı, göz rengi, saçları, vücut yapısı, konuşma biçimi ayrıntılı bir şekilde anlatılır. Bu tür betimlemede yazar nesnel olabileceği gibi gözlemlerine duygularını da katabilir.

D.Açıklayıcı (Nesnel) Betimleme

Yazarın kendi duygu ve düşüncelerini katmadan gözlemlerini aktardığı betimlemelerdir. Asıl amacı sanat yapmak değil, bir konu hakkında bilgi vermektir. Bir mimari yapı ya da bir canlı türü konu olarak ele alınabilir.

E.Simgesel Betimleme

Bir kavram ya da varlığın, okurun kendi yorumuyla ulaşabileceği şekilde betimlenmesidir. Bu betimleme biçiminde simgeselleştirme söz konusudur. Mecaz ve benzetmeler yoluyla, herhangi bir varlık, simgeler aracılığıyla aktarılır.

7.Öyküleyici Anlatım

Okurun ilgisini çekebilecek bir olay örgüsü etrafında gelişen ve kişi, yer, zaman öğeleri üzerine kurulmuş bir anlatım biçimidir. Öyküleyici anlatımda ana unsur olaydır. Betimleyici anlatımdan farklı olarak zaman hareket halindedir, neden-sonuç ilişkisiyle birbirine bağlanan olaylar zinciri vardır.

*Bu anlatım şekli daha çok roman, hikâye, anı, gezi yazısı, tiyatro, biyografi ve otobiyografi gibi türlerde kullanılır.

8.Tartışmacı Anlatım

Herhangi bir alanda ileri sürülen görüşün yanlış olduğunu ispatlamak, o görüşü çürütmek veya değiştirmek amacıyla kullanılan anlatım biçimidir. Yazar yazının girişinde karşı çıktığı düşünceyi belirtir, bu düşünceyi hangi yönden yanlış bulduğunu açıklar, kendi düşüncelerini kanıtlamaya çalışır. Gerek duyarsa örnekleme, tanık gösterme gibi düşünceyi geliştirme yollarına başvurabilir.

Düşünceyi Geliştirme Yolları

1.Tanımlama

Bir kavram ya da nesneyi ayırt edici özellikleriyle birlikte vermeye tanımlama denir. Tanımlamada cümleler bir bakıma “Bu nedir?” sorusunun cevabı niteliğindedir. Bilginin okuyucu ya da dinleyiciye doğrudan verildiği anlatım tekniğidir.

*“Tragedya; ahlaki bakımdan ağırbaşlı, başı ve sonu belli olan, belli bir uzunluğu bulunan bir hareketin taklididir.”
(Aristoteles).*

2.Örneklendirme

Bir düşüncenin daha iyi açıklanması, soyut bir düşüncenin somutluk ve görünürlük kazanması, zihinde daha kalıcı bir niteliğe kavuşturulması için uygun örneklerin verilmesi biçiminde uygulanan anlatım tekniğidir.

3.Karşılaştırma

İki farklı düşünce, kavram ya da durumun mukayese edilmesidir. İki varlık ya da kavram arasındaki benzerliklerinin ya da farklarının ortaya konmasıdır. Amaç bir kavramın diğerinden farkını ortaya koyarak o kavramın belirgin özelliklerinin daha iyi anlaşılmasını sağlamak ya da benzerlikleri ortaya koyarak bu benzerliklerin daha belirgin hale gelmesini sağlamaktır.

4.Tanık Gösterme

İleri sürülen düşüncenin başka bir kişinin görüşleriyle ve sözleriyle desteklenmesidir. Sadece bu kişinin adının geçmesi yeterli değildir, mutlaka konuyla ilgili söylemiş olduğu sözün de alıntılanması gerekir.

*Tanık göstermede önemli nokta, bahsedilen alanda tanınmış, otorite kabul edilen kişilerin sözlerinden alıntı yapmaktır.

5.İstatistiksel Verilerden Yararlanma

Aktarılan düşünceyi desteklemek amacıyla, bilimsel ölçüm sonucu ortaya konulmuş sayısal verilerin metin içerisinde kullanılmasıdır.

6.Benzetme

Bir kavramın ya da nesnenin, başka bir kavram ve nesnenin özellikleriyle anlatılmasıdır.

Örnek: *“En yakın arkadaşının işinden kovulması ve şehirden taşınmaya karar vermesi onu gerçekten çok etkilemişti. Kendini çok yalnız hissediyordu. Bütün gün çatacak birilerini aradı durdu. Yağmur yüklü bir bulut gibi dolmuştu. Dokunsalar ağlayacak.”*

- **KAYNAKÇA**

- 1. Necipoğlu, Ahmet. *Üniversitede Türk Dili*, Ankara: Barış Yayınevi, 2003.
- 2. Özkan, Fahri. *Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri*, Ankara: Murathan Yayınevi, 2009.
- 3. Sarı, Mehmet. *Fakülte ve Yüksekokullar için Türk Dili Ders Kitabı*, Ankara: Okutman Yay., 2011.
- 4. Kolcu, Hasan (Başkanlığında). *Türk Dili*, Kocaeli: Umuttepe Yay. 2012.